

A szülői attitűd vizsgálata a „Maci” óvoda,
fejlesztő iskola és egységes pedagógiai
szakszolgálat intézményében

Jelige: ADZ 038

Tartalomjegyzék

Mottó	2. oldal
1)Bevezető gondolatok	3. oldal
2)Problémafeltevés	4. oldal
2.1.Kutatás célja	
3)Szakirodalmi áttekintés	5. oldal
3.1. A Fogyatékosság társadalmi megítélése	
3.2. A megnevezés ereje	
3.3. Integráció – Inklúzió	
3.3.1. Fogalomtisztázás	
3.3.2. Alappillérek	
3.3.3. Integráló nevelés típusai, formái	
3.4. Egy intézmény az inkluzív nevelés tükrében	
4)Kutatás ismertetése	13. oldal
4.1. A kutatási módszer	
4.2. A Kutatás hipotézisei	
5)Kapott eredmények ismertetése.....	14. oldal
5.1. A minta bemutatása	
5.2. Óvodaválasztási eredmények	
5.3. A hipotézisek vizsgálata	
6) Összegzés.....	29. oldal
7) Irodalomjegyzék.....	31. oldal
Melléklet	

„Ha arra törekszel, hogy az örök mértéket kövesd, ne botráncok azokon, akik nem erre igyekeznek, hanem törekvéseik ingadozva ágaznak a sokféle véges és változó mérték között. Ne azt nézd, hogy miük nincsen, hanem miük van: mert még a legnyomorultabbnak is van olyan lelki kincse, amely belőled hiányzik. Kifogásolni, fölényeskedni bárki tud, tanulj meg mindenkitől tanulni.”

(Weöres Sándor: A teljesség felé)

1. Bevezető gondolatok

Tanulmányaim során több alkalommal is hangsúlyozták számomra az önkéntes tevékenység jelentőségét és előnyeit. Az e fajta karitatív munka legtöbb esetben nem jár sem anyagi, sem természetbeli juttatással. A 2005. évi LXXXVIII. törvény 2.§ 3-5. bekezdése mégis rendelkezik azon ellenszolgáltatásokról, amelyek biztosításával a tevékenység még nem számít munkavállalásnak. A felsőoktatási hallgatók számára – úgy vélem – nem a különféle honorárium számít az elsődleges indoknak, hanem sokkal inkább a tapasztalatszerzés, kapcsolatépítés és az elismerés, amely a későbbiekben pályakezdőként minden bizonnyal hasznos lesz. Egy 2010-es felmérés alapján hazánkban az önkénteseket elsősorban az érték, annál kevésbé a norma, és legkisebb mértékben a hitbéli meggyőződés vezérli.¹

Egyértelmű volt számomra, hogy tanulmányaim mellett gyermekekkel foglalkozó intézményben szeretnék önkéntes munkát végezni, hiszen ez a korosztály áll hozzám a legközelebb. E gondolatok jegyében 2012 tavaszán kerestem fel – először telefonon, majd személyesen is – a Jászberényben működő „Maci” Alapítványi Óvoda, Fejlesztő Iskola és Egységes Pedagógiai Szakszolgálat vezetőjét, hogy szabadidőm egy részét felajánlva némileg segítsen munkájukat. Szerettem volna hasznosat tenni a közért, amellyel támogathatom mások munkáját. Nem utolsó sorban a tapasztalatszerzés is motiváló erő volt számomra, hiszen az e fajta élményeket iskolai tanulmányaim, illetve leendő munkavállalásom során kamatoztathatom. Ekkor még nem sejtettem, hogy ez a pár hónap, amit az intézményben töltöttem mekkora hatással lesz a sajátos nevelési igényű gyermekekről és környezetükről alkotott nézeteimre, az őket körülvevő emberekhez való hozzáállásomra. Mégis legfontosabb eredménynek azt tartom, hogy a „Maci” óvodában átélt események elindítottak egy olyan úton, melynek során elkészíthettem dolgozatomat. Az állatkerti séták, a játékos délutánok, a „pizsamaparti nap”, a sikerélmény, mikor először sikerült játékkal lekötnöm egy autista kislány figyelmét, az ölemben ülő autista kisfiúval való éneklés, a szülők és gyermekük megfigyelése mind olyan élmények, amelyek a téma bővebb megismerésére ösztönöztek.

¹ A „Magyar Önkéntesek és Motivációinak Vizsgálata” című kutatás program 2009

2. Problémafelvetés

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a derekegyházi elmefogyatékoszt ápolók otthonából gondozottakat telepítsenek a Petőfi utca 40. szám alatti ingatlanba?” – hangzott a kérdés 1997-ben Derekegyházán. A válaszadók 89%-a nemmel válaszolt a véleménynyilvánító szavazáson. A tíz gondozott mégis beköltözhetett új otthonába, ahol immár családként élték életüket folyamatos felügyelet mellett. Az esetet több szempontból is meg lehet közelíteni, érkeztek pozitív és negatív bírálatok egyaránt. Derekegyháza az elsők közt került olyan helyzetbe, hogy hátrahagyva a zárt, szinte elszigetelt intézményeket, lépéseket tehetett az értelmi fogyatékosok rehabilitációjára és integrálására a társadalomba. Véleményem szerint a lakók nem rendelkeztek megfelelő információkkal ezekről a személyekről és betegségeikről, tehát az ismeretek hiánya, az eddigi elszigetelés, amely következményeként kitagadta a közösség a gondozottakat. Hiszem, hogy amennyiben a gyermekek már kiskorukban érintkeznek akadályozott embertársaikkal, elkerülhetőek a derekegyházihoz hasonló megnyilvánulások. Fontosnak tartom hozzátenni, hogy 2011-ben már több mint 30 gondozott élt a falu lakosai közt,² és az elmondottak alapján 10 évvel a szavazás után az emberek véleménye pozitív irányba változott.

2.1. A kutatás célja

A vizsgálatom során szeretném megismerni a szülők fogyatékos gyermekek iránt táplált érzelmeinek átalakulását, valamint az integrált neveléssel kapcsolatos tapasztalataikat és meglátásaikat. Igyekszem a szülők pozitív hozzáállását, tapasztalatait fókuszba állítani, mert hiszem, hogy az integrált nevelés-oktatás pozitív velejáróit elismerik. Dolgozatom a témában jártas és kevésbé jártas embertársaim felmerülő kérdéseire kíván válaszokat találni. Kutatásom nem reprezentatív, csupán részkutatás. A kapott eredményeket a későbbiekben fel kívánom használni szakdolgozatom nagyobb populációt vizsgáló kutatásához. További terveim tehát, hogy a „Maci” óvodában kapott eredményeket összehasonlítsam egy fővárosi befogadó óvoda eredményeivel, ugyanis számos eltérés feltételezhető az emberek mentalitásában, hozzáállásában, attitűdjében.

Bízom továbbá abban is, hogy a kutatási eredményeket az óvoda is fel tudja használni.

² Kézen Fogva Alapítvány adatbázisából.

3. Szakirodalmi áttekintés

3.1 A fogyatékoság társadalmi megítélése

A fogyatékossgal élő ember nem „szerencsétlen nyomorék”, „ügyetlen balfácán”, vagy „szerencsétlen flótás”. Ő olyan, amilyen (Kálmán–Könczei 2002). A kicsit is empátikus személyek körében sokkal inkább elfogadottabb a „más” jelző. Egy levegővétellel kimondható könnyed szó, egy fogyatékkal élő személynek mégis az egész életmódját jelenti. Ez az életvitel nem több, nem kevesebb a tipikusan fejlődőénél. Egyszerűen, más. Antropológiai megközelítés szerint a fogyatékos személy e fajta mássága által szorul segítségre, mivel „az ilyen ember csak mások segítségével képes az emberi életre” (Zászkalinczky 1987:27 id. Kálmán–Könczei 2002). Ezt a támogatást nem lehet egyértelműen individuális szempontból megközelíteni, hiszen úgy a fiatalok kötelessége, mint az időseké. Kézen fogva, egymást erősítve tudjuk szebbé, elfogadhatóbbá tenni számukra azt a világot, melyet együtt élünk, de valamennyien a magunk módján, lehetőségeinkhez mérten. A fogyatékos személyek segítése társadalmi feladat, amelynek a gondolatokon túl a tettekben is meg kellene nyilvánulnia.

Helytálló az a feltevés, miszerint: „Minden társadalom humanitásának egyik fokmérője az, hogy az adott társadalom hogyan viszonyul a fogyatékos tagjaihoz.” (Lányiné–Marton 1991: 7) Ezen állítást Kálmán és Könczei is megerősítette: „Minden társadalmat szemléletesen jellemez a múltjához (öregék), a jelenéhez (például súlyos betegekhez, fogyatékossgal élő emberekhez) meg a jövőjéhez (gyermekek) fűződő viszonya.” (Kálmán–Könczei 2002: 29)

3.2 A megnevezés ereje

Az óvodában eltöltött tartalmas hónapok előtt kevésbé voltam tájékozott a fogyatékkal élők megnevezését illetően. Evidens volt, hogy a nyomorék, bolond, gyengeelméjű nem éppen „szalonképes” kifejezés az intézmény falain belül, de még azokon túl sem.

Egy 1998-as országos reprezentatív felmérés kimutatta, hogy egy adott személy minél fiatalabb, minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik, és minél nagyobb településen él, annál nagyobb valószínűséggel ítéli el a fogyatékos személyeket sértő, megbélyegző kifejezések használatát.³ Tapasztalataim alapján azonban úgy látom, hogy a sok törekvés ellenére a köznyelvben még mindig előfordulnak olyan, fogyatékos személyekre irányuló pejoratív kifejezések, amelyekről annak használója nem is sejti negatív olykor sértő tartalmát.

³ A De JuRe Alapítvány és Marketing piackutató Centrum közös munkája, soros alapítvány által támogatva.

Szakmai körökben jelenleg a sajátos nevelési igényű gyermek megnevezés a legelfogadottabb. Ezt alátámasztja egy kirándulás alkalmával az intézményben (a „Maci” óvodában) dolgozó pedagógussal folytatott beszélgetésem is. Társalgásunkat megszakítva szembefordult velem, és elmondta, hogy az intézményben nem preferálják a sérült, mint jelző használatát, mivel lekicsinylő, negatív hangzása van, magát a kifejezést használni valakire szerintük sértő. Elmondása szerint ezek az emberek is képesek teljes éltet élni, csak másképp, más keretek és lehetőségek között. Így az óvodában az SNI, mint sajátos nevelési igényű gyermek kifejezést használják, de nem ritka, hogy megnevezik a konkrét betegségét a gyermeknek, például mozgás- vagy látássérült gyermek, autista.

Kálmán és Könczei (2002: 23) szerzők álláspontja a sérült, mint embert megjelölő jelzőről a következő: „Ma talán ez a legáltalánosabban elfogadott kifejezés, legalábbis az érintettek körében, míg a szakemberek túl általánosnak, s emiatt pontatlannak tartják. (...) További kedvezőtlen vonása, hogy a fogalom a sajátos helyzet fizikai, sőt orvosi, egészségügyi összefüggését hangsúlyozza, pedig éppen a terület túlmedikalizáltsága vezetett igen sok olyan problémához, amelyek megoldása még ma is jelentős energiákat emészt fel.”

Az angol nyelvben és így a szakirodalomban is a fogyatékossgal élő személy (nő, férfi, gyermek) megjelölése megelőzi a fogyatékossg típusának megjelölését (child with a physical challenge – mozgássérült gyermek, person with a hearing disability – hallássérült személy), ezzel is hangsúlyozva, hogy maga a személy a figyelemre méltó, nem pedig betegsége. Napjainkban már hazánkban is igyekeznek követni ezt a törekvést. A látássérült ember, mozgássérült gyermek megnevezés elfogadottabb, a vak vagy bēna megnevezés sértő jelentéssel bír (Kálmán-Könczei 2002).

Ismételten az angol szakirodalomhoz fordulva egy sajátos megnevezésre bukkanhatunk. Az értelmi, érzéki, érzelmi, mozgásszervi vagy tartós belgyógyászati problémákkal küzdő gyermekeket „exceptional child-nak” nevezi a szakirodalom (Kálmán 1997). A kifejezés nem tesz különbséget veleszületett és valamilyen tragikus baleset során szerzett állapot között. Szépsége a magyar megfelelőjében rejlik, mivelhogy „különleges gyermek”-nek értelmezhetjük. A kifejezés többek közt érzékelteti azt a fajta egyediséget, melyet képviselnek, a különleges bánásmódot, figyelmet, amit kiérdemelnek, valamint sejtetni engedi azon különleges törődést, mellyel a családjaik felvállalják a többletfeladatokat.

3.3 Az integráció – inklúzió

3.3.1 Fogalomtisztázás

A pszichológiában, szociológiában egyaránt használt **integráció** szó latin eredetű,⁴ melynek jelentése egyesülés, beilleszkedés. Napjaink szakmai szóhasználatában „a tanulásban valamely oknál fogva akadályozott (pl. fogyatékoság, képességzavar, szociális hátrány) gyermekek együttes, a lakóhelyhez közeli nevelését, oktatását jelenti”.(Csányi 2001 id. Vargáné 2006: 14)

Az integrált nevelés éles ellentétéként használatos **szegregált** *oktatás* szintén latin eredetű kifejezés, szóösszetétel,⁵ melynek jelentése: különválik, elkülönül a sokaságtól.

A szegregált nevelés során a *sajátos nevelési igényű* (SNI) gyermekek oktatását-nevelését gyógypedagógiai intézmények látják el, melyeket a legtöbb esetben külön erre a célra hoztak létre, egyes intézményekben a bentlakás is megoldott. A nevelés-oktatás tehát az ép gyermekektől elkülönülve folytatódik.

Az integrált nevelés során a sajátos nevelési igényű gyermekek és az épek (**többségi**) nevelése-oktatása ugyanazon intézményben folyik, természetesen a megfelelő feltételek biztosításával. Ilyen kikötés többek közt az akadálymentesítés, valamint a gyógypedagógusok biztosítása a többségi nevelő-oktatók mellett.

Az integráció pedagógiai szemszögből közelítve a következőt jelenti: „minden gyermek és tanuló (meglévő akadályozottságának módja, súlyossági foka miatti kirekesztés nélkül), egymással együttműködve, a mindenkori fejlettségi szintjén (pillanatnyi észlelési, gondolkodási és cselekvési kompetenciájához mérten), egy közös tárggyal és tárgyon (projekt/terv/tartalom/téma) játszik, tanul és dolgozik” (Réthy Endréné 2000 id. Vargáné 2006: 14).

Együttnevelés során az egy csoportba járó, különböző képességekkel rendelkező gyermekek ugyanazon feladatokat hajtják végre, ám egyéni képességeiket, szükségleteiket figyelembe véve. Ugyanazon nyelv-, torna-, és énekórák résztvevői, számukra is kötelező a játékok elpakolása, felnőttekkel szembeni tiszteletteljes viselkedés, vagy az állatkerti sétákon való részvétel. Véleményem szerint együttnevelés során lehetőség van csupán oly módon és mértékben különbséget tenni ép és sajátos nevelési igényű gyermek között, amely az együttműködéshez feltétlenül szükséges. Tapasztalataim szerint az inkluzív nevelés során a gyermekek sokkal elfogadóbbak a megkülönböztetésekkel szemben, hiszen szocializációjuk

⁴ Integráció az 'integrare' szóból származik.

⁵Szegregáció a latin eredetű seg, - 'félre', 'külön', és grex, grecis - 'sokaság', 'tömeg', szó összetétele.

során megtapasztalják a másságot, és elfogadják, hogy társukkal szemben toleránsabban lépjenek fel. Számukra természetes, ha a csendes kislány, aki mindig külön játszik a maga módján, kivonja magát a mondókás játék alól. Nem lázadnak fel, hanem éppen ellenkezőleg. Követik az ovo néni utasításait, és ha kell, ők maguk segítenek neki eljutni a terem egyik feléből a másikba. Még, ha a szakkifejezést nem is ismerik, de jól tudják már, hogy ők különböznek a többiektől és bizonyos esetekben rászorulnak a segítségre és megértésre.

3.3.2 Alappillérek

A Magyar Köztársaság Alkotmány 70/F §

Az Alkotmány e paragrafusa biztosítja az állampolgárok részére a művelődéshez való jogot. Az Alkotmány ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező általános iskolával, képességei alapján mindenki számára hozzáférhető közép- és felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők anyagi támogatásával valósítja meg.

1991. évi LXIV. törvény

Az ENSZ 1892-es világprogramja, melyet hazánkban is elfogadtak. Egyezmény a gyermekek jogairól, mely elismeri a gyermekek oktatáshoz való jogát, különös tekintettel az esélyegyenlőség elősegítésére. Ez által támogatja a szülők azon jogát, hogy sajátos nevelési szükségletű gyermeküket integrált módon oktató intézetbe is beíráthassák.

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról

Együttnevelés terén hatalmas áttörést jelentett a törvény, mivel magában foglalja az integráció felé irányuló haladás lehetőségét.

1998. évi XXVI. törvény

A törvény a Fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szól, különös tekintettel a 13.§ és 14.§ paragrafusra, amelynek témája a fogyatékos személyek oktatás-nevelése.

2/2005. (III. 1.) OM rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról

A rendelet a legátfogóbb képet adja a sajátos nevelési igényű gyermekek neveléséről.

Az 1. számú melléklet 1. fejezete az óvodai nevelést mutatja be. Különösen figyelemre méltó az általános elveket tartalmazó rész, Többségi óvodákban megvalósuló integrált nevelés című bekezdése (1.7.). A melléklet az SNI gyermekek óvodai fejlesztésének elveit, feladatait veszi számba, úgy, hogy minden fogyatékosági típusnak külön szakaszt szentel.

A 2. számú melléklet a sajátos nevelési igényű gyermekek iskolai nevelésének irányelveit sorakoztatja fel – magában foglalva az integrált nevelés lehetőségét –, rendkívüli részletességgel, szintén típusokra bontva.

A 3. számú melléklet a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő oktatásának irányelveit tartalmazza.

Úgy vélem, azon óvópedagógusnak, gyógypedagógusnak, intézmény vezetőnek és minden olyan szakembernek, aki ezen a területen dolgozik, valamint sok esetben az érintett szülőknek is elengedhetetlen e rendelet ismerete. Többek közt a sajátos nevelési igényű gyermek igényeit, rehabilitációját eredményező nevelésük alapvető irányelveit, az együttnevelést felvállaló pedagógusok kötelességeit foglalja magában, tehát a sajátos nevelési igényű gyermekek mindennapjait, és majdan későbbi életüket befolyásoló, kialakító tevékenységek alapjait fogalmazza meg.

4/2010. (I.19.) OKM rendelet

A rendelet pedagógiai szakszolgálatok munkáját, munkakörét és működésének minden feltételét meghatározza. Többek közt a rehabilitációs tevékenység, korai fejlesztés, konduktív pedagógiai ellátás alapjait foglalja magában, valamint a sajátos nevelési igény megállapításának feltételeit.

2011. évi CXCV törvény a nemzeti köznevelésről

„Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.” Ebben a törvényben nagy áttörést jelent ez a megnevezés, hiszen a 1993.évi LXXIX. közoktatásról szóló törvényben – ami azóta több módosításon is átment – és az 1998.évi XXVI törvényben még a fogyatékos szó az elfogadott.

A törvény 20.§-a határozza meg az egységes gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai módszertani intézmény létrehozásának indokoltságát, mint többcélú intézmény (9.). A törvény

47.§-a sajátos nevelési igényű, és beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók nevelésére, oktatására tér ki. Többek közt magában foglalja a szülők óvodaválasztási jogát (3.), meghatározza az oktatásukhoz-nevelésükhöz szükséges feltételeket (4.), külön hangsúlyt fordítva a megfelelő képzettségű gyógypedagógusok alkalmazására (8.)

„A gyógypedagógus kompetenciája [...] más országok közoktatási törvényeiben nem fogalmazódik meg ennyire egyértelműen, mint Magyarországon.” (Illyés, 2001.)

3.3.3 Az integrált nevelés típusait, szintjei

Az „Inklúziós tanterv és útmutató a magyarországi pedagógusképzés számára” című oktatási segédanyag⁶ segítségével mutatom be.

Spontán (hideg) integrációra számos példa akad még hazánkban, meg sem gondolnánk hány esetben fordul elő. A szülő olyan többségi iskolába írja gyermekét, aminek alapító okiratában nem szerepel az integráció, így tehát nem is részesül a számára szükséges segítségben. Amennyiben a gyermek problémái nem súlyosak, nem okoz gondot.

Lokális vagy helyi integrációról beszélünk amennyiben az ép és sajátos nevelési igényű gyermekek nevelése-oktatása ugyanazon intézményben zajlik, ám egymástól elkülönülve. Az elkülönített csoporttal gyógypedagógus foglalkozik, eredményező kapcsolat nem jön létre a két tábor között. Az integráció kezdetleges formája, ám az integráció tetőfoka felé való haladás lehetősége fenn áll a fizikai közelségből kifolyólag. Társas kapcsolatok kialakítását ösztönzi.

Szociális integrációról beszélünk, amennyiben a fent említett lokális integráció csoportjait az oktatási órákon, foglalkozásokon kívüli időben egyesítik. Ez történhet időszakosan kirándulások vagy rendezvények során, valamint rendszeresen olyan tevékenységek alkalmával, amik mindig együtt zajlanak. Ilyen lehet a délutáni foglalkozás, ebédelés, szabad játék, sporttevékenység.

Funkcionális integráció képviseli a legmagasabb szintet. Ekkor az ép és sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztése együtt történik, ugyanazon órákon, foglalkozásokon, továbbá a

⁶ Esélyegyenlőség biztosítása a fogyatékosok számára című dán-magyar PHARE Twinning project részletes inklúziós tanterv és a hozzá kapcsolódó útmutató. Európai Bizottság támogatásával készült el, az inklúzió szakmai területének magyar szakértői közül Dr. Csányi Yvonne is közreműködött. 2004.

megfelelő segítség is biztosított számukra. Két típusát különböztetjük meg. Részleges integráció alapja a funkcionális integráció, hiszen a két csoport egy intézményben található meg, továbbá a többségi oktatás – foglalkozások egy részén vesz részt a SNI gyermek. Lehetőség van egy egész csoport beolvadására is. Teljes integráció során beszélhetünk az integráció beteljesüléséről, hiszen az SNI gyermek teljes mértékben a többségi csoportban él, beleértve a foglalkozásokat és szabadidőt is.

Az integráció során két szintet különböztethetünk meg, amelyek elkülönítésének alapja az oktatás-nevelés minősége. Ennél fogva beszélhetünk tehát *fogadásról (integráció)* és *befogadásról (inklúzió)*.

Az előbbi során a gyermek speciális szükségletei háttérbe szorulnak a többségi intézményben, hiszen olyakor fel sem ismerik nehézségeit. Asszimilációt (többiekhez való alkalmazkodást) várnak el tőle, amely viszont nem eredményező számára.

Az utóbbi során az intézmény elkötelezett híve az inkluzív, együtt nevelésnek és ehhez mérten alakítják ki pedagógiai programjukat. Felismerik a sajátos nevelési igényű gyermekek szükségleteit, valamint rendelkeznek a szükséges tárgyi-, személyi feltételekkel. Az iskola értékeit, módszereit az inkluzív nevelésnek megfelelően biztosítják. Gyógypedagógus jelenléte, valamint együttműködése a többségi pedagógussal alapszabály.

3.4 Egy intézmény az inkluzív nevelés tükrében

„Isten minden kis tücskének akad hely a kórusban.

Némelyik hangja mély, a másiké magas.

Megint másik hangosan ciripel a telefondróton,

és aki csak tapsolni tud, olyan is akad...”

(Margaret Mantel)⁷

A „Maci” Alapítványi Óvoda, Fejlesztő Iskola és Egységes Pedagógiai szakszolgálat többcélú intézmény, amely csaknem 19 éves fennállása óta Jászberény városában kiemelten közhasznú feladatot lát el. Az intézmény alapítási éve 1993, majd önkormányzati kérésre 1994-ben a városi bölcsőde sérült gyermekek csoportjának működtetését is átvállalta. Az első sajátos nevelési igényű kisgyermek 1995-ben került az intézménybe. Kezdetét vette az integrált nevelés. Ezek szerint az intézmény befogadó óvodai tevékenységet biztosít sajátos nevelési igényű és tipikusan fejlődő gyermekek részére egyaránt, 3-8 éves korig. Jelenleg 5 óvodai

⁷ Margaret Mantel egy fogyatékos kislány édesanyja, aki könyvet írt életükről „Van, aki csak tapsolni tud címmel”. (Kálmán Zsófia, 2002.)

csoport működik, melyből egy gyógypedagógiai csoport és részleges integrációban élnek a többi csoporttal együtt.

2004-ben bővült a pedagógiai tevékenység palettája. Kezdetét vette az Egységes Pedagógiai Szakszolgálat működése, mely keretén belül korai fejlesztést és gondozást biztosítottak 0-5 éves korig sajátos nevelési igényű gyermekek részére, ambuláns formában. 2006-tól a fejlesztő iskolai oktatás keretén belül olyan 6-23 éves kor közötti súlyosan – halmozottan sérült gyermekek rehabilitációját, egyéni fejlesztését valósítják meg nappali ellátási forma keretén belül, akik többségi iskola szolgáltatásait nem vehették igénybe.

Úgy vélem, ha a „Maci” befogadó óvoda működésének alapelveit, dolgozóinak filozófiáját, értékrendszerét szeretném kifejezni, hitelesebb, ha az intézmény saját kiadványát⁸ hívom segítségül, melyben a következők olvashatók:

„Az intézmény munkatársai elkötelezett hívei a befogadó nevelésnek. Célunk, hogy elősegítsük a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének fejlődését, támogassuk a társadalmi integráció terjedését, valamint hozzájárulni kívánunk a befogadó társadalom kialakításához.”

Alapelvek:

1. „Minden gyermeknek joga van ugyanazon bánásmódhoz, ellátáshoz, a játékhoz, a tanuláshoz, a fejlődéshez, a szeretethez, tehát joga van a képzéshez.
2. Minden gyermekben az emberi azonosságot ismerjük fel, és másságát csak ott látjuk, ahol segítő célzatú megkülönböztetésre szükség van. A gyermeki élet az érték.
3. Valljuk, a fejlődési folyamat nem gyorsítható, az érés adott életkorban nagy eltérést mutathat, nem az életkor jelenti a képességek fejlettségi szintjét.
4. Az emberi méltóság nem egészség kérdése. Egyenjogúság, esélyegyenlőség.
5. Az egyén és a közösség harmóniájának megteremtése, tehát a szegregáció mentesség.”

„A gyermekcsoportokban és osztálytermekben együtt van (térben és időben) a speciálisan képzett (pl. konduktor, gyógypedagógus) pedagógus az óvodapedagógussal – tanítóval. A gyermekek napi tevékenységét úgy szervezzük, hogy az egész közösség egészére vonatkozzon, az egyéni szükségletek elérésével.”

⁸Csernátóni Katalin: Gyermeki világ, világra nyitott gyermekek. Milyen világot kínálunk gyermekeinknek a „Maci” alapítványi gyermekintézményeiben? 1993-2008 (2008)

4. A kutatás ismertetése

A kutatás a jászberényi „Maci” Alapítványi Óvoda, Fejlesztő Iskola és Egységes Pedagógiai Szakszolgálat intézményében történt.

A kutatás tényleges időtartama 2012. szeptember 1. és november 10. közé tehető, ezen időkeret alatt a kérdőív összeállítása, intézményhez való eljuttatása, lekérdezése, feldolgozása, az interjú készítése, illetve a kutatási eredmények elemzése történt. A felmérést megelőzte a szakirodalom áttekintésére szánt idő.

A kutatást a már említett, az intézményben végzett több hónapnyi önkéntes munka ösztönözte.

A kutatás alapsokaságát az intézménybe járó sajátos nevelési igényű és tipikusan fejlődő gyermekek szülei alkották..

Célom volt, hogy megismerjem a szülők integrált nevelésről alkotott véleményét, tapasztalatait, nézeteit (hasznosítható következtetések levonásának reményében).

4.1 A kutatási módszer

A kérdőívet találtam a legmegfelelőbbnek a kutatáshoz. Mivel az óvodába járó gyermekek szüleinek elérése volt a cél, így a papír formátumú kérdőív célravezetőbb a napjainkban elterjedt elektronikus megoldással szemben. Vagyis a szülő kézhez kapta a kérdőívet, hazavitte, kitöltötte és visszahozta az intézménybe. Úgy gondoltam, egy dolgozó szülőnek könnyebb időt szánni a kitöltés e módjára, szemben az elektronikus lehetőséggel, amihez nem minden esetben jut hozzá időben.

Fontosnak tartottam a szülőkkel való együttműködés korrekt kezdeményezését, így kérdőívem elején rövid bemutatkozásomnak, kitöltési útmutatónak és a köszönetnyilvánításnak szenteltem pár sort.

A kérdőív (1. melléklet) első részének kérdései a szociológiai háttérvonatkozókra vonatkoznak, mint a szülők életkora, vagy a foglalkozás. A további kérdések a hipotéziseim köré szerveződnek. A szülők tapasztalatainak és véleményének kifejtésére nyílt kérdésekben volt lehetőség.

Az **SPSS** (Statistical Package for Social Sciences) szociológiai elemzőprogram segítségével értékeltem ki a kérdőíveket.

4.2 Kutatás Hipotézisei

A szakirodalom és személyes tapasztalataim alapján fogalmaztam meg főbb feltevéseimet, melyek a következők:

- Feltételezem, hogy a szülők kezdeti megítélése a sajátos nevelési igényű gyermekről vagy pozitív, vagy negatív, tehát nem voltak közömbösek számukra.
- Feltételezem, hogy a szülők toleránsabbak a fizikai-, érzékszervi fogyatékossgal élő személyekkel, mint az értelmi-, súlyosan-, halmozottan fogyatékos emberekkel.
- Feltételezem, hogy a szülők elismerik az inkluzív nevelés pozitív hatásait.

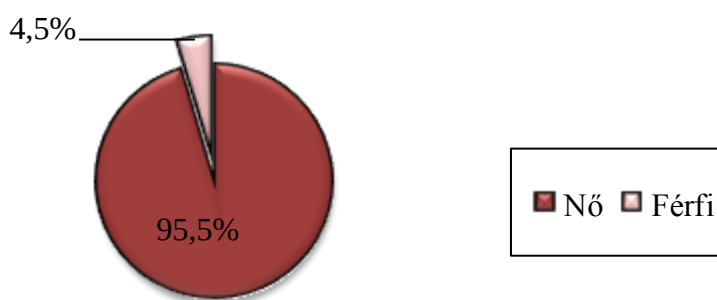
5. Kapott eredmények bemutatása

A kérdőíves felmérés során törekedtem arra, hogy teljes körű lekérdezés történjen, de természetesen voltak szülők, akik nem juttatták vissza a kérdőívet. A kiosztott kérdőívekből 44 jutott vissza hozzám.

5.1 A minta bemutatása

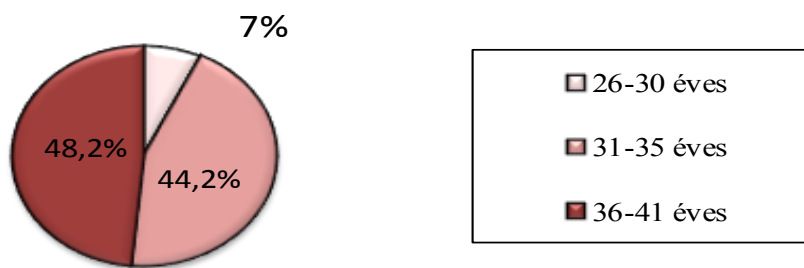
Nemek megoszlását tekintve jellegzetes eredményt kaptam, ugyanis a kitöltők nagy része nő volt, csupán két férfi töltötte ki a kérdőívet. Ez az eredmény megfigyelésemet is igazolja, miszerint az iskolai kapcsolattartás legtöbb esetben az anyákra hárul. Ezt a megállapítást 2011-ben egy, az Országos Kutatási Intézet által szervezett országos, óvodákat vizsgáló kutatás során is megállapították. (Török 2004.)

Életkorra lebontva megfigyelhetjük, hogy a válaszadók többsége 31- 40 éves kor között van.

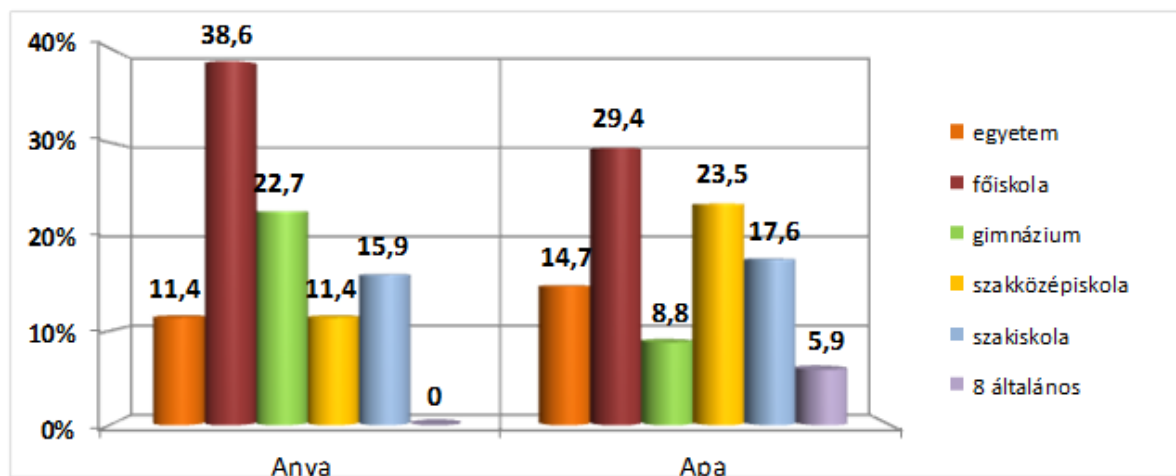
1. ábra: Válaszadók nemek szerinti megoszlása

A két férfi a 36-41 évesek táborába tartozik. A legfiatalabbak 20-25 év közötti kategóriát senki nem jelölte meg.

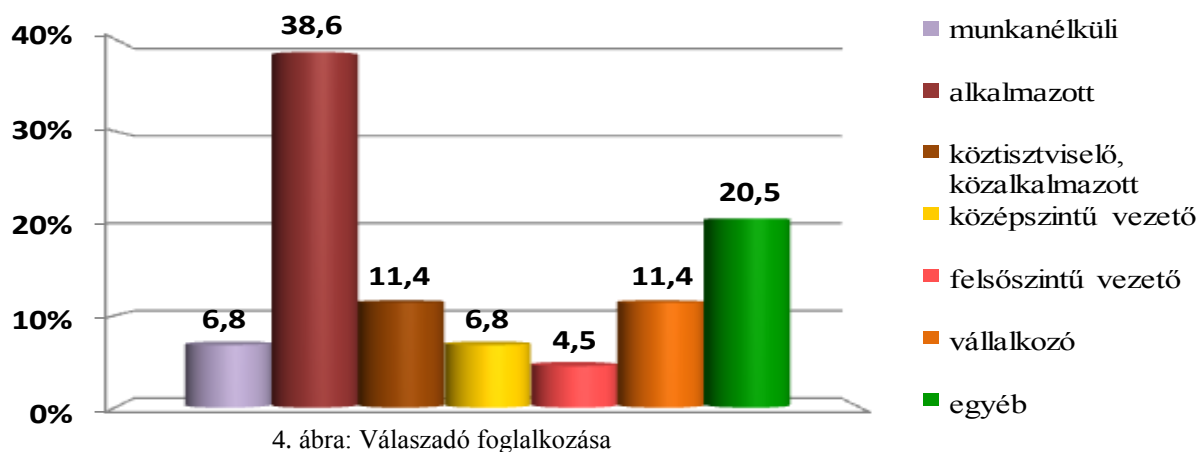
2. ábra: Válaszadók életkor szerinti megoszlása

A legmagasabb iskolai végzettség alakulása változatos képet mutat (3. ábra). Megállapítható, hogy az anyák és apák körében egyaránt a főiskolai végzettségűek vannak a legmagasabb arányban. A válaszadó családok közül tízben legalább az egyik fél főiskolai végzettségű, 6-ban pedig mindkét fél főiskolát végzett. Ennél kevesebb, mindössze három olyan család volt, ahol mindkét fél egyetemet végzett, és szintén három, ahol legalább az egyik fél egyetemi végzettségű. Fontos hozzátenni, hogy a kérdőívek egy részében a kitöltő csak a saját végzettségét adta meg és a másik szülőét nem, így elképzelhető, hogy azok a számok magasabbak, ahol mind két fél főiskolai vagy egyetemi tanulmányokat folytatott.

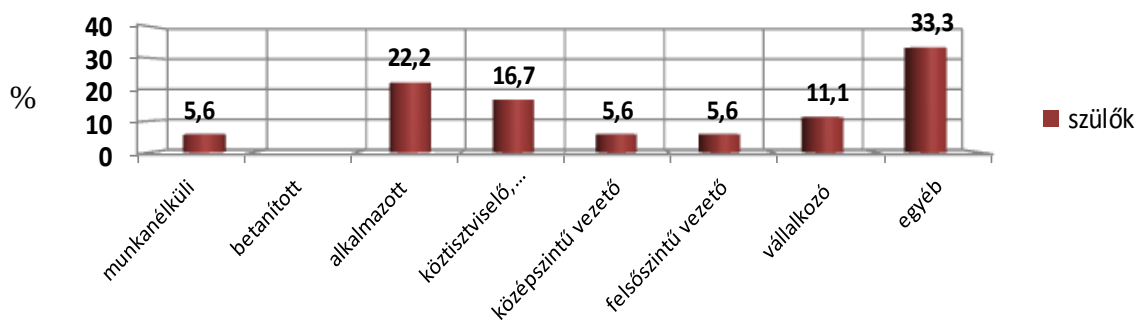

3. ábra: Szülők legmagasabb iskolai végzettsége.

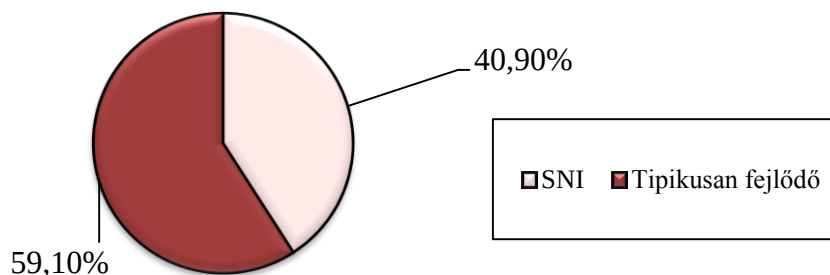
Foglalkozást tekintve kiemelkedő az alkalmazottak száma (38,6%), valamint az egyéb kategória magaslik ki (20,5%). Az utóbbit a szülők GYES, GYET (gyermeknevelési támogatás), és háztartásbeli fogalommal egészítették ki.

A következő ábra (5. ábra) csak a sajátos nevelési igényű gyermekek szüleinek jelenlegi foglalkozását ábrázolja. Ebben az esetben is megfigyelhető az „egyéb” válaszlehetőség kiemelkedő aránya. Magyarázható ez azzal, hogy az SNI gyermekek szülei élnek a meghosszabbított gyes lehetőségével, ami a gyermek 10 éves koráig jár. Ez miatt több esetben a szülő ebéd után hazaviszi gyermekét és nem igényeli a délutáni felügyeletet. Természetesen ez nem mindenre igaz, és akad olyan is, aki számára öröm a délutáni foglalkoztatás biztosítása, hiszen így munkájától nem kell elszakadnia, olykor feladnia. Különösen előnyös ez a fejlesztő iskolába járó gyermekek tekintetében, akik már elmúltak 10 évesek.

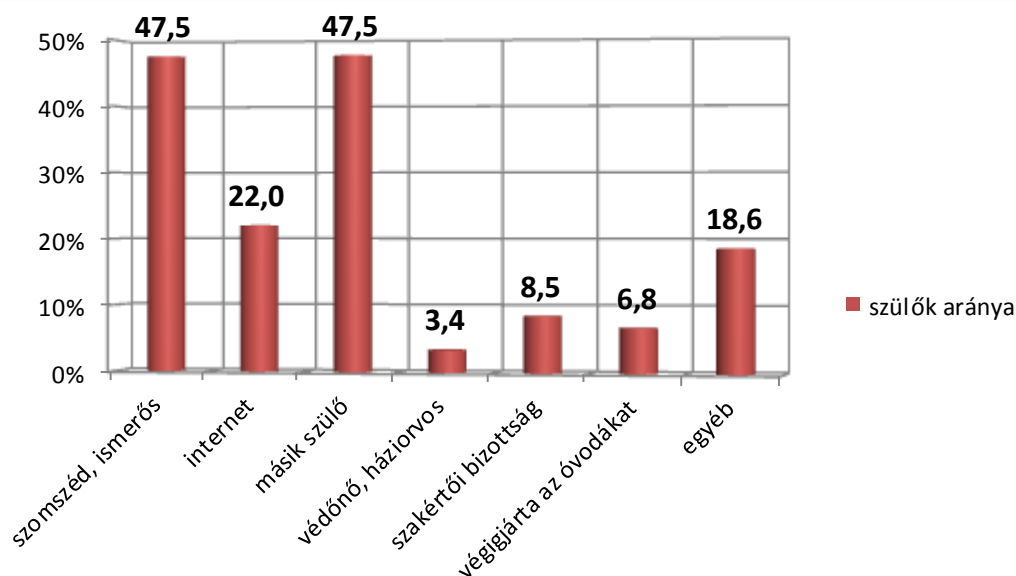
5.2 Óvodaválasztási eredmények

6. ábra: Válaszadók egészségügyi állapot szerinti megoszlása.

A válaszadók 40,9%-a sajátos nevelési igényű gyermekét kíséri át az ajtón nap, mint nap (6. ábra). „A döntés, teljes súlyával, annak ellenére a szülőé, hogy a következmények jobban terhelik a gyermeket, mint őt.” (Kálmán, 1995.)

A begyűjtött óvodaválasztási kérdőív szerint, – ami 4 évre visszamenőleg szolgál adatokkal –, a szülők 47,5%-a másik szülő, ismerős, szomszéd, ajánlása szerint választ óvodát (7. ábra). Az orvosi, védőnői, szakértői bizottság általi ajánlás a sajátos nevelési igényű gyermekeket érinti leginkább (3,4%, 8,5%).

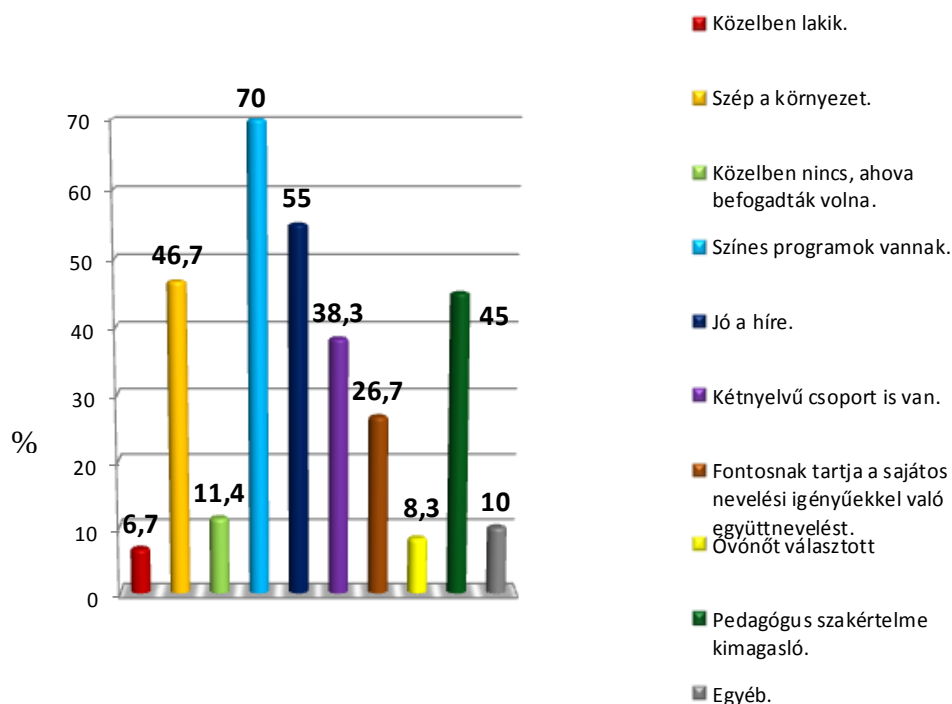

7. ábra: Szülők információinak forrása.

Az egyéb kategórián belül döntően három változat rajzolódott ki, melyek a következők: Többségben voltak azok, akiknek másik gyermeke is ebbe az óvodába járt/ jár. Van olyan szülő, aki az intézményben dolgozik tehát gyermekét is ide hordja, valamint olvasható

olyan magyarázat is, miszerint a szülők egyike is idejárt, mikor még az intézményt a közeli gépgyár működtette.

A város nagy része minden bizonnyal ismeri az intézményt, tudják a különlegességét. A felnőttek, és gyermekek együtt gondoskodnak róla, hogy a település lakói, ha csak néha is, de felfigyeljenek rájuk. Megtörtént, hogy kimentek a közeli forgalmas úthoz, hogy megtanulják a szabályos közlekedést. Vagy ősszel, a szüret szezonjában felkerekedtek és elmentek a piacra szőlőt vásárolni, amiből még az nap lepréselték egy adagot. Mindez számukra teljesen természetes. Senkit nem hagynak a csoportban játszani, amíg ők visszaérnek. Velük tart kerekas székes kislány és a súlyosan, halmozottan sérült kisfiú is. Úgy hiszem, többek közt ezek a tanulmányutak, és az óvoda megjelenése a város utcáin, intézményeiben, befolyásolják pozitív irányba a leendő szülőket az óvodaválasztáskor.

8.ábra: Szülők óvodaválasztásának érvei.

A fenti ábrából (8. ábra) jól kiolvasható, hogy a szülők magasan az egyik legfontosabb érvnek ezeket a változatos, színes programokat tekintették (70%.) Az óvodai programok terén igen változatos. Repertoárjuk közt van lovas terápia, úszás, állatkertben tartott énekóra, angol óra és megannyi hétről hétre pedagógusok által szervezett program, (rendőri előadás a helyes közlekedésről, kenyérsütés, kertészkedés).

Látható, hogy a szülőknek fontos az óvoda jó híre, bizonyítja ezt, hogy 55% jelölte be az állítást. Ezt követi kicsit kevesebb százalékkal (46,7%) a szép környezet. Ezt a kategóriát többen jelölték meg, mint akik a kétnyelvű csoportot, vagy az integrált nevelés fontosságát hangsúlyozzák, és majdnem ugyanannyian, mint akik pedagógusok szakmai tudását is figyelembe vették. Az egyéb kategória magyarázataként a következőket írták a szülők:

„Itt megkapja azt a fejlesztést, amire szüksége van a kislánynomnak.” (SNI kislány szülője)

„Nincsen másik ovi, ami ennyire a gyerekeimre lenne szabva.” (ép gyermek szülője)

„Nincs olyan óvoda, ahol kezelni tudnák, ill. biztosítani a beszéd fogyatékos gyermekem számára, a felzárkózást.” (SNI gyermeket nevelő szülő)

„Laktóz érzékeny, speciális étrend lehetséges.”

5.3. A hipotézisek vizsgálata

Az óvodába érkező gyermekek és szüleik hamar szembesülnek az óvoda gyermek- és szülőbarát légkörével. Eredményes, hogy a szülőknek egészen a csoportig kell menniük gyermekükért. Több csoport esetében is a teremben van csak lehetőség átöltözni, így a szülő rá van kényszerülve, hogy időt töltsön el a gyermekek közt. Betekinthetnek a mindennapokba, kapcsolatba léphetnek gyermekeik társaival és más szülőkkel is. Megnézhetik, hogyan játszik együtt, hogyan kommunikál az SNI gyermek és az ép. Ez hatással van a vizsgált kérdéskörben alkotott véleményükre.

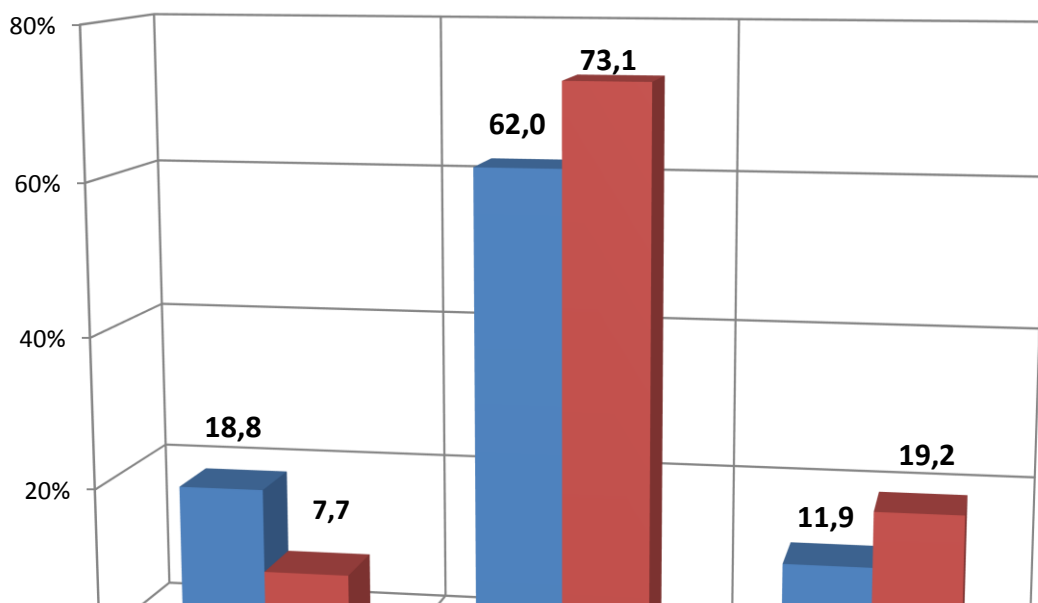
Az **első hipotézisemben** feltételeztem, hogy a szülők kezdeti megítélése a sajátos nevelési igényű gyermekről vagy pozitív, vagy negatív, tehát nem voltak közömbösek számukra.

Következő ide kapcsolódó kérdésben a szülők SNI gyermek láttán kialakult első benyomására voltam kíváncsi, majd a kezdetekben kialakult érzés megnevezését kértem.

Megfigyelhető a 9. ábrán, hogy a sajátos nevelési igényű gyermeket nevelő szülők és az ép gyermekeket nevelő szülők körében egyaránt a „részben, mint a többi gyermek” hozzáállás volt a leginkább jellemző (73,1%, 62%).

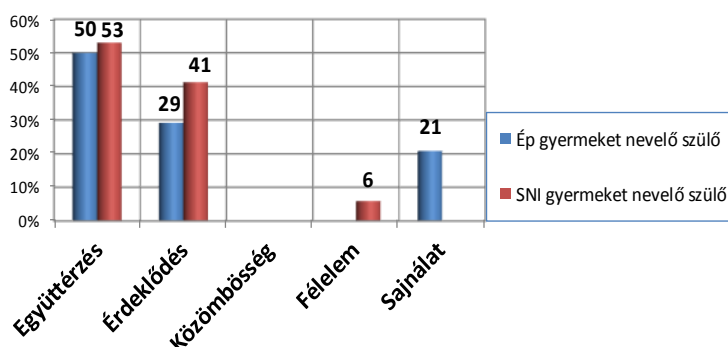
Az ép gyermeket nevelő szülők ekkor még nem minden esetben voltak tisztában az SNI gyermekek értékeivel, véleményem szerint ez esetben külsőségek alapján döntöttek. Ugyanakkor feltételezhető, hogy a szülők 7,7%-a, akik az első állítást választották (olyan, mint a többi) némileg tájékozottak voltak a témában, annak ellenére, hogy egészséges gyermeket nevelnek.

Érdekes, hogy az SNI gyermekek szülei közül is volt, aki szerint egyáltalán nem egyformák ezek a gyermekek (11,9%). Tisztában vannak gyermekeik különleges igényeivel, a plusz oda figyellel, amit igényelnek, ugyanakkor véleményem szerint ez a szerintük létező megkülönböztettség *nem feltétlenül negatív értelemben vett eltérés*. SNI gyermeket nevelő szülők közül többen tekintették egyenlőnek a gyermekeket, különböző képességeik ellenére is, mint aki ép gyermeket nevel. Ez érthető is, hiszen érintettek a témában.

9. ábra: SNI gyermekek kezdeti megítélése a szülők körében.

A 10. ábra a szülőkben az SNI gyermeket látva kialakult első benyomást ábrázolja. Érzelmek terén megjelenik a két véglet. Együttérzés és a sajnálat. Az SNI-s gyermeket nevelő szülőknél az együttérzés (53%) az elsődlegesen megjelenő, ami érthető is sorstársaik iránt.

10. ábra: SNI gyermekekkel szembeni kezdetleges érzés.

A vártakkal ellentétben, ezen csoporton belüli szülők körében jelent meg a félelem, mint kialakult benyomás (6%). A többségi gyermekeket nevelő szülőknél az együttérzés (50%) került ki első helyen, majd az érdeklődés 29%. Együtt élnek gyermekeik több órán keresztül a „más” gyermekekkel, és nyitottak feléjük.

Úgy vélem, mind két kategória (együttérzés, sajnálat) prioritása érthető. A sajnálat, mint elsődleges benyomás viszonylag magas, 21%-kal jelenik meg a többségi gyermeket nevelő szülők körében.

A következő kérdésben a szülők jelenlegi érzései iránt érdeklődtem, hogy össze tudjam vetni a kezdetben kialakult benyomásokkal. Mivel szerettem volna, ha saját maguk nevezik meg az érzést így nyitott kérdést tettem fel. Tapasztalatom szerint a szülők, ennek ellenére is sok esetben az előző kérdés lehetőségeit választották, és kevesen voltak, akik önálló véleményt alkottak. Ezek figyelembevételével a következő konklúziókat vontam le.

Azokat a személyeket, akik az együttérzést jelölték meg kezdetben kialakult érzésnél, azokat jelenlegi érzésük alapján három csoportra lehet bontani. Egy részüket továbbra is az együttérzés jellemezte, a másik fél pedig a segítséget, segíteni vágyást írták. „Törődés, elfogadás, segítség.” – Néhány azon kevés vélemény közül, akiket egyik csoportba sem lehet besorolni.

„Teljesen megszokottá váltak, szinte fel sem tűnik fogyatékoságuk.” (ép gyermeket nevelő szülő)

„Örülök, hogy itt vannak.” (SNI gyermeket nevelő szülő)

„Empátia! Akár az én gyermekem is születhetett volna így.” (többségi gyermeket nevelő szülő)

„Tisztelet.” (ép gyermeket nevelő szülő)

Azok egy részét, akik az érdeklődést emelték ki kezdetben kialakuló benyomásnak, szintén jellemzi, hogy maradtak eredeti nézeteiknél. Ugyanakkor ennél a kategóriánál is volt, aki saját szavával fogalmazta meg jelenlegi érzését:

„Szeretet.” (SNI gyermeket nevelő szülő)

„Boldogságot, hogy megismerhettem őket és erőt meríthetek tőlük, a hétköznapi élet problémáinak feldolgozásához.” (ép gyermeket nevelő szülő)

Az, aki a félelmet jelölte meg a kezdetekre jellemző érzelmként, elmondása szerint már megszokta jelenlétüket. Azonban azok, akik sajnálatot éreztek, szinte egyöntetűen

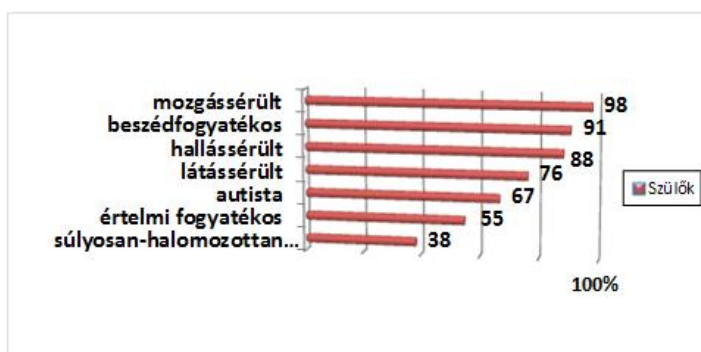
megmaradtak eredeti álláspontjuknál. Fontos hozzátenni, hogy ahogy ezt a 9. ábrán is láttuk, ezek a szülők ép gyermeket nevelő szülők, tehát valamilyen szinten érthető, hogy a „más” gyermekekkel szemben ez az érzésük.

A 9. ábrán látható, hogy a szülők részben elfogadták az SNI gyermekeket, döntően nem elutasítóak. Akad olyan, aki szerint olyan, mint a többi gyermek (7,7%), és akad, aki szerint egyáltalán nem (19,2%). Döntő többségben még is az arany középutat választották (73,1%). A 10. ábrán egyértelmű kép mutatkozik, a válaszadók közül senki nem jelölte a közömbösséget a sajátos nevelési igényű gyermekekkel szemben. Láthatóan kimagaslik a két véglet, tehát az együtt érző (50%, 53%), érdeklődő szülő (41%, 29%) és ezzel szemben a sajnálkozó (21%) is. Érdekes, hogy a kezdetben kialakult benyomást, és a nyitott kérdésben megválaszolt jelenlegi érzéseket összevetve *nem mutatható ki egyértelmű pozitív irányú tendencia az évek múlásával* csak kevés esetben számolnak be a szülők érzéseik változásáról.

Mindezek alapján első hipotézisemet, amelyben feltételeztem, hogy a szülők kezdeti megítélése a sajátos nevelési igényű gyerekekről vagy pozitív, vagy negatív, tehát nem voltak közömbösek számukra, igazoltnak tekintem.

A **második hipotézisemben** feltételeztem, hogy a szülők toleránsabbak a fizikai-, érzékszervi fogyatékosokkal élő személyekkel szemben, mint az értelmi-, súlyosan-, halmozottan fogyatékos emberekkel.

Ebben a témában azt vizsgáltam, hogy mely fogyatékosági típusok a leginkább elfogadottabbak a szülők körében. Együtt vizsgáltam sajátos nevelési igényű és tipikusan fejlődő gyermeket nevelő szülők megítélését.

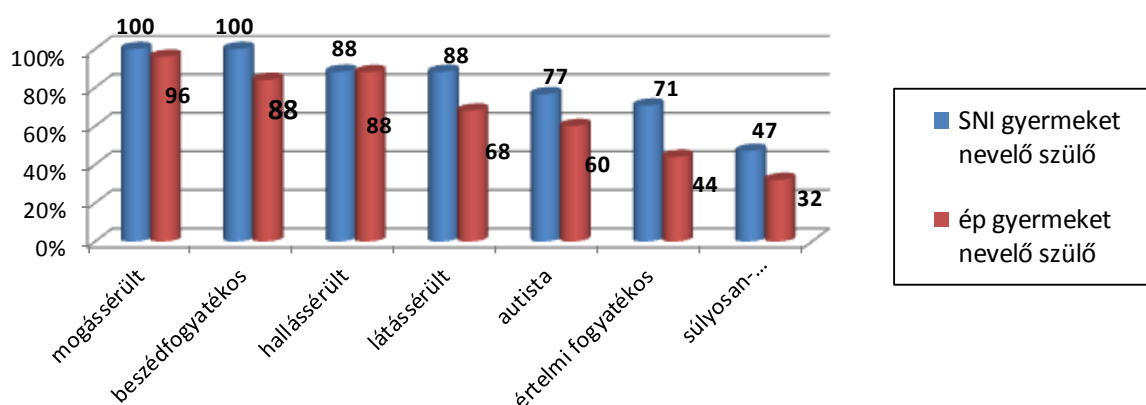

11. ábra: A szülők által leginkább elfogadott fogyatékosági típusok sorrendben

Mint feltételeztem, a diagramból (10. ábra) is jól látható, hogy a szülők leginkább a testi, érzékszervi fogyatékoságot fogadják el gyermekeik körében. Mozgássérült (98%) és beszéd fogyatékos (91%) kisgyermek a leginkább elfogadottak a szülők körében. Véleményem szerint az emberek könnyebben feldolgozzák a „látható” sérülésekkel járó fogyatékoságot, és annak jelenlétét, mint azét, aminek nincsen különösebb külső látható jegye. Egy mozgáskorlátozott, látássérült gyermekre nézve, látják hátráltatottságának okát, hiszen egyértelmű, szembetűnő. Ugyanakkor egy értelmi fogyatékos kisgyermek furcsa arckifejezését nem tudja látható sérüléssel magyarázni. Tart a láthatatlantól, váratlantól, amilyen például az agresszió is lehet. Ahogy egy szülő is megfogalmazta: A sajátos nevelési igényű gyermek zavaró, ijesztő, az egészséges gyermek számára, „ha agresszív”. Ebből adódóan nem meglepő, hogy az értelmi fogyatékos (55%) és a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek (38%) a legkevésbé elfogadottak. Bántóan hangzik kimondva, de a szülők őket látnák legkevésbé szívesen a csoportokban. Ugyanakkor hozzá kell tenni, hogy az értelmi fogyatékos gyermekeket többen szeretnék a csoportban (55%), ám ez a szám önmagában még sem nevezhető magasnak.

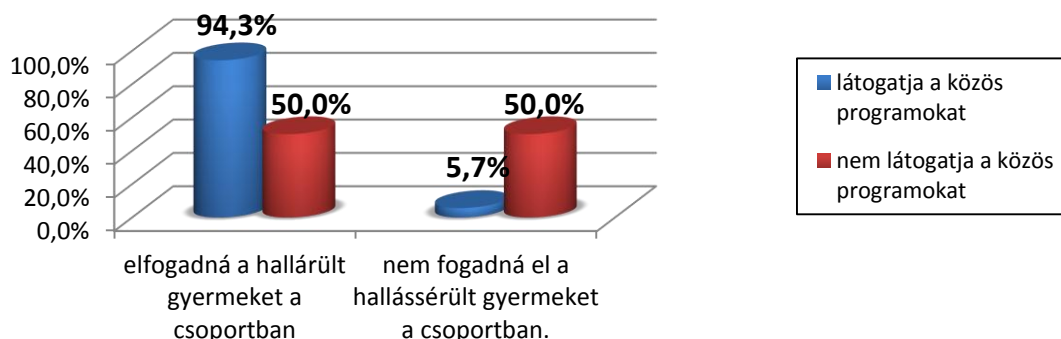
Illyés és Erdősi kutatása is hasonló eredményeket mutatott ki 1986-ban, miszerint az értelmi fogyatékosok csoportja az egyik legkevésbé elfogadott a többségi társadalomban.

Ebben a felfogásban ugyanakkor érdekes, hogy az autisták csoportját az értelemi fogyatékosokhoz, súlyosan-halmozottan fogyatékosokhoz képest több szülő fogadná el (67%), miközben az autizmus jelenünk egyik legtitokzatosabb, megosztóbb betegsége, az egyre növekvő számú szakirodalom ellenére is. Véleményem szerintem ezt az eredményt, az óvoda saját sikerének könyvelheti el, ugyanis az óvodába járó autista gyermekek közül páran óvodai csoportba járnak, tehát a többségi szülők velük is szorosabb kapcsolatba állnak – teljes integrációban élnek.

12. ábra: Fogyatékosági csoportok elfogadottsága szülők csoportja szerint

A kapott eredmények megoszlanak a szülők véleménye alapján, ám mind a hét fogyatékosági csoporttal szemben nagyobb elfogadásról tanúskodnak azok a szülők, akik maguk is sajátos nevelési igényű gyermekeket nevelnek. (12. ábra)

13. ábra: Az közös programok látogatásának, illetve a hallássérült gyermekek csoportban történő elfogadásának összefüggése.

Azon szülők, akik részt vesznek a közös programokon, szignifikánsan magasabb arányban mondták azt, hogy hallássérült gyermeket is elfogadnának gyermekük csoportjába. (13. ábra)

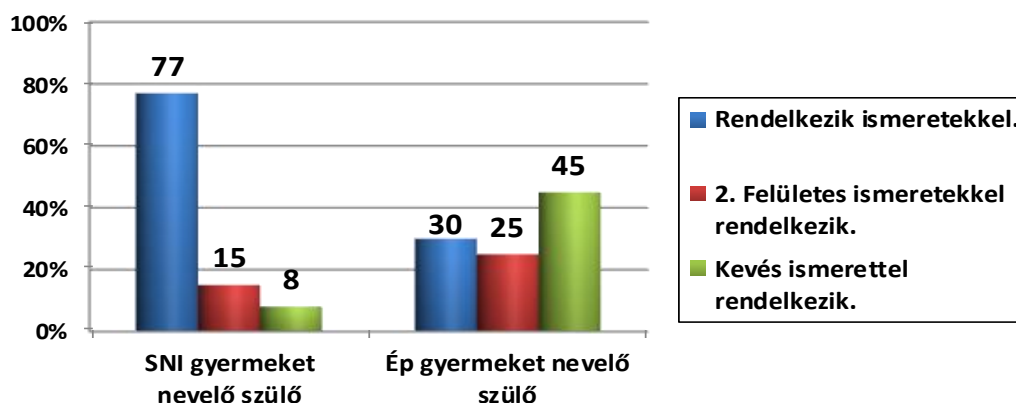
Mindezek alapján második hipotézisemet, amelyben feltételezem, hogy a szülők toleránsabbak a fizikai-, érzékszervi fogyatékosággal élő személyekkel, mint az értelmi-, súlyosan-, halmozottan fogyatékos emberekkel, igazoltnak tekintem.

Harmadik hipotézisemben feltételeztem, hogy a szülők elismerik az inkluzív nevelés pozitív hatásait.

Az első mozgáskorlátozottak részére létrehozott tagintézményt 1903-ban alapították, míg a Vakok Iskolája 187 éves hagyományokra tekint vissza. A gyógypedagógus - képzés több mint 110 éve folyik hazánkban. Ez csupán néhány szemelvény a szegregált vagy is elkülönített nevelő-oktató intézmények múltjából. Jelenünk azonban az integráció irányába tesz határozott lépéseket. Az oktatás- nevelés e típusának sikeréhez többek közt szükség van a befogadó környezetre, elengedhetetlen tárgyi és személyi feltételekre, a gyermekek akaraterejére és természetesen a szülők együttműködésére.

A „Mit tud az óvodába járó sajátos nevelési igényű gyermekek pedagógiai neveléséről?” Nyitott kérdésre érkezett válaszokat három kategóriába soroltam, egy bizonyos tudásszint szerint, ami látható a diagramon (14. ábra).

Azok kerültek az első kategóriába, akik maguk is bevallották, hogy kevés ismerettel rendelkeznek az óvodában folyó nevelésről. A második kategóriába azok kerültek, akik ugyan tudtak 2-3 szót írni, ám ezek megítélésem szerint csupán felületes információk, amiket esetleg a szülő az idő folyamán megjegyez, hall róla. A harmadik kategóriába kerültek azon szülők, akik tudták jellemezni a pedagógiai munkát, ismerték az óvodában folyó terápiák legalább egy részét.

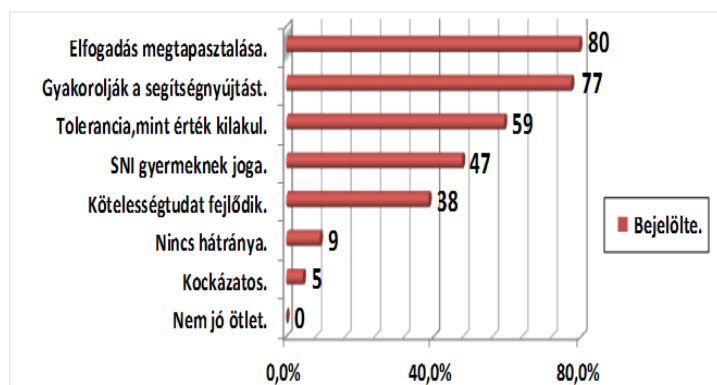

14. ábra: Rendelkezik a szülők megfelelő információkkal?

Ezek alapján a sajátos nevelési igényű gyermekeket nevelő szülők között szignifikánsan magasabb arányban vannak, akik széleskörű ismeretekkel rendelkeznek (77%). „Különböző fejlesztések vannak: mozgásfejlesztés, konduktív pedagógia, hallássérült gyermekek fejlesztése, saját logopédusuk van.” Ugyanakkor, a szülők között akadtak, akiknek szintén sajátos nevelési igényű gyermekük van, és elmondásuk szerint „keveset” tudnak az intézményben folyó munkáról (8%). Az ép gyermekeket nevelő szülők körében megoszlának a válaszok. Ismeretekkel csupán 30% rendelkezik. „Adott minden körülmény, egyéni keretek között is.” Magas azonban azon szülők száma, akik kevés ismerettel rendelkeznek (45%).

A szülők 80%-a vallja, hogy az integrált nevelés során a gyermekek megtapasztalják az önzetlen elfogadást, valamit az óvoda kiváló terület számukra a segítségnyújtás gyakorlásához (77%). Valamivel kevesebben értenek egyet a tolerancia kialakulásával, és még kevesebben a kötelességtudat fejlődésével. Ugyanakkor a válaszadók csupán 47 százaléka vallja azt, hogy az SNI gyermeknek is joga van ugyanazon óvodába járni. A „kockázatos” kategóriát csupán 5% jelölte be és a következőkkel magyarázták: „Nem minden SNI gyermeknek való az integráció. Jól meg kell válogatni, hogy kit integrálnak, és hogy milyen feltételeket kell biztosítani a csoportban” – mondta az egyik szülő. „Negatív dolgokat is megtanulhatnak egymástól.” Utóbbihoz érdemes hozzátenni, hogy mint tudjuk, a kis gyermekek bárkitől

elsajátítják a negatív viselkedést. Ezt a folyamatot a pedagógusok szakértelme segítségével lehet megfékezni. Azt, hogy az integráció döntően nem jó ötlet, egyik szülő sem vallja.

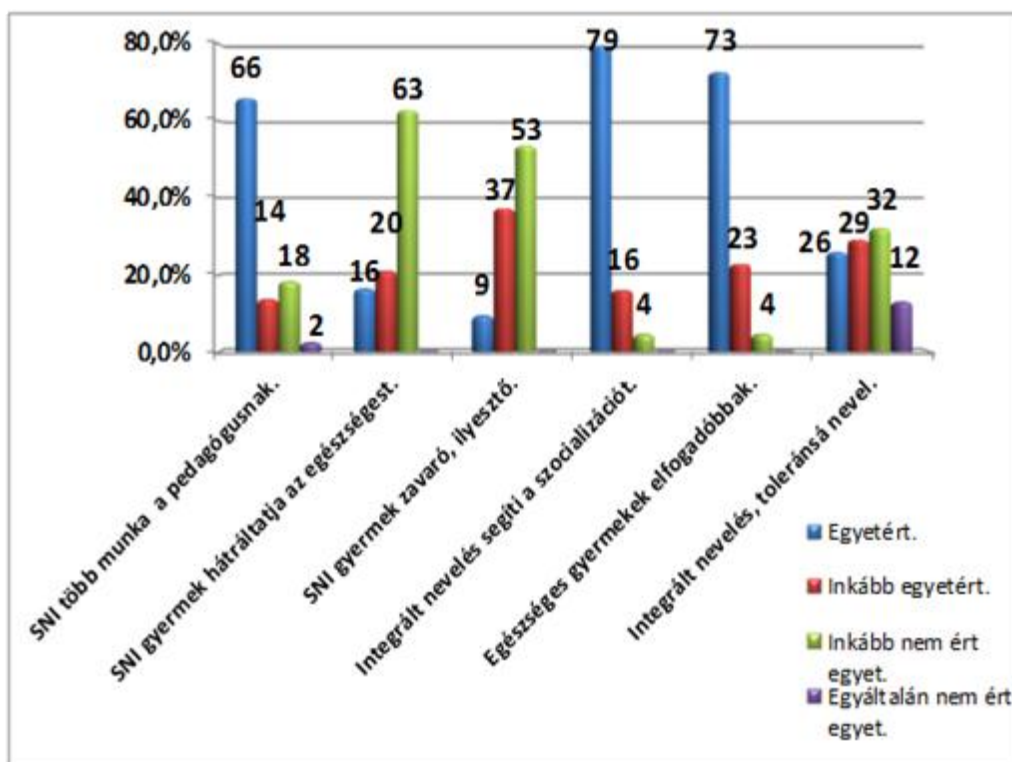
15. ábra: Szülők megítélése az integrációt illetően.

A válaszadók 97,7%-a szerint előnyös az integráció. A szülők elismerik a pozitív velejáróit. Senki nem állította, hogy nem jó ötlet. Még is csupán 9% szerint nincsen hátránya. Úgy gondolom ezen ellentét fe

loldása az óvoda feladata, nyílt napok és közös tevékenységek rendezésével, információk megfelelő áramlásának segítségével. A következőkben arra kértem a szülőket, hogy hat állítást párosítsanak véleményükkel az alapján, hogy teljesen egyetértenek, inkább igen-, inkább nem, vagy pedig egyáltalán nem értenek egyet velük (16. ábra).

A szülők jelentős része egyetért azzal, hogy az integráció segíti a gyermekek szocializációját (79%), valamint az egészséges gyermekek nagyobb elfogadást tanúsítanak fogyatékos társaikkal szemben (73%). Vannak, akik szintén egyetértenek e pozitív tartalmat megfogalmazó állítással, de nem teljes mértékben (16%, 23%). Fischer Gabriella szerint az integráció társadalmi beilleszkedést elősegítő szerepe az egyik legfontosabb érv az együttnevelés mellett. (Fischer, 2009.) Döntő elutasítás nem mutatkozott, ám van, aki ilyen formában nem ért egyet az állítással. A válaszadók 66%-a elismeri, hogy a pedagógusok számára több munkát jelent az SNI gyermek csoportban való jelenléte, ugyanakkor csupán egy szülő emelte ki ezt nyíltkérdésben hangsúlyosan negatív velejárónak. Kérdőívemben, ebben az állításban a munka helyett a „teher” szót használtam, amit két szülő is megkérdőjelezett. Felháborodásukat természetesen jogosnak találtam, és a diagramban már más, a mondanivalómnak megfelelőbb, kevésbé sértő szót használtam. A negatív tartalmú állításoknál az „inkább nem értek egyet” lehetőséget választották a szülők. Összességében

látható, hogy a pozitív tartalmú állításokkal a szülők egyetértettek, míg a negatív tartalmú állításokkal inkább nem.

16. ábra: Integrált nevelésre vonatkozó 8 állítás.

Az „SNI gyermek zavaró, ijesztő az egészséges gyermekek számára” állítást a szülők a következőkkel magyarázták:

„Csak azoknak, akik nem Maci ovis környezetben nevelkednek”.

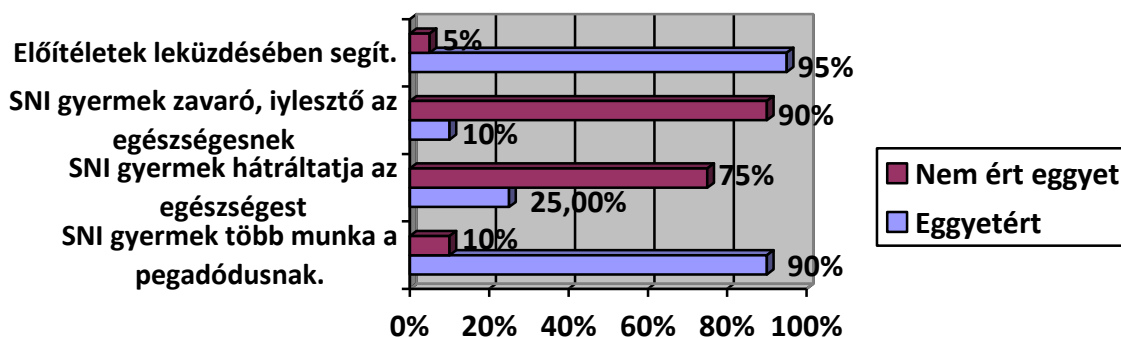
„Csak bizonyos esetekben.”

„Ha agresszív, akkor hátráltatja fejlődését. A gyerekek tartanak az agresszivitástól.”

Csupán két esetben: az „SNI gyermekek több munkát jelentenek a pedagógusoknak” és az „integrált nevelés elfogadóvá, toleránsá neveli mindkét csoportba tartozó gyermekeket” állítások kapcsán jelenik meg az „egyáltalán nem értek egyet” válasz (2%, 12%). Az utóbbi állítás osztotta meg leginkább a válaszadókat, valamint itt az elutasító válasz aránya a vártnál magasabb százaléku.

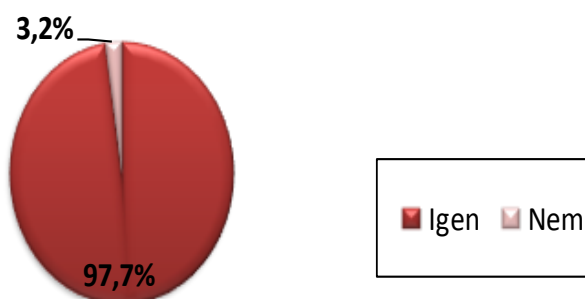
A 17. ábrán arra voltam kíváncsi, hogy az egyetemi és főiskolai végzettségű szülők véleményéből milyen következtetést lehet levonni. Legtöbbször úgy vélik, az integrált nevelés

eredményes az előítéletesség leküzdésében (95%). A pozitív tartalmú állításokkal a szülők magasabb számban értenek egyet, ezzel szemben a negatív tartalmúaknál a százalékok csökkenő tendenciát mutatnak.

17. ábra: Egyetemet, főiskolát végzettek véleménye az integrált nevelésről.

A megkérdezett szülők közül 97,7%vélekedik úgy, hogy az integráció előnyös (18. ábra).

18. ábra: Előnyösnek tartja-e az integrációt?

Harmadik hipotézisemet, amelyben feltételeztem, hogy a szülők elismerik az inkluzív nevelés pozitív hatásait, mindezek alapján igazoltnak tekintem.

6. Összegzés

Megválaszolatlan kérdésekkel távoztam a Maci oviból, melyekre a válaszokat e kutatásommal kerestem. Ami leginkább foglalkoztatott, az az volt, hogy hogyan jut el egy szülő ebbe az óvodába? Mi alapján választ? Az integrált nevelés hívogatja őket, vagy a színvonalas nevelés? Napjainkban - amikor úgy gondolom az esélyegyenlőség szorgalmazása sok esetben nem belülről ösztöni az embereket és a társadalmat, hanem külső nyomás - mi vezérli a szülőket, hogy gyermeküket ide írassák? A kép alapján, amit a szülői válaszokból állítottam össze, az az eredmény született, hogy elsősorban az óvoda jó híre, és a szép környezet kecsegtette a szülőket. Az együttnevelés fontosságát jóval kevesebben vallják.

Úgy gondolom ennek ellenére reális kép alakul ki az évek folyamán a szülőkhöz az inkluzív nevelésről, amihez minden bizonnyal pozitív tapasztalatokat tudnak, társítani. Tudják jól, hogy az SNI gyermek plusz figyelmet igényel, ám ezt csupán egy esetben emelte ki hátránnyként szülő, valamint hozzátett egy nagyon értékes gondolatot: „Azt gondolom, hogy még nem vagyok teljesen elfogadó ezzel kapcsolatban. Azt is tudom, hogy ezt nekünk szülőknél is tanulnunk kell.”

Elismerik az együttnevelés kedvező velejáróit, elsősorban, hogy az egészséges gyermekek sokkal elfogadóbbá válnak, az előítéleteket könnyebben küzdik le. Azonban ennek ellenére, mindössze 9,1% szerint „nincsen hátránya az integrációnak” (15. ábra).

19. ábra: Egészséges kis lány rajza a nyári táborozásról Révfülöpön.

Megnyugtató eredmény, hogy az ép gyermekek szülei is rendelkeznek bizonyos információkkal az SNI gyermekek hátráltatottságát illetően, továbbá némi sajnálat mellett elsősorban érdeklődést, együttérzést éreznek irányukba, nem pedig félelmet. Amiben mind két tábor egyöntetűen egyetért, az az esélyegyenlőség megkérdőjelezése.

A Maci ovi, az inklúzióhoz hasonlóan nem tesz különbséget a sajátos nevelési igényű és az ép kis gyermekek között. Az ő szemükben *minden gyermek, elsősorban gyermek*. Sokunknak nehéz elképzelni, de együtt készülnek az ünnepekre, együtt söprik az udvaron a faleveleket, együtt táboroznak. „Pozitív, hogy kirándulásokra a sérült gyerekeket is elviszik a pedagógusok. Minden programon részt vehetnek / vesznek, mint az egészséges gyermekek. Próbálják szerepeltetni, megmutathatják az egyéni fejlődésüket.” (ép gyermeket nevelő szülő).

Van Jászberényben egy óvoda, ahol együtt játszanak, kirándulnak sajátos nevelési igényű és tipikusan fejlődő gyermekek. Ahol a mozgáskorlátozott gyermek is önfeledten mosolyog a testnevelés foglalkozáson. Egy óvoda, ahol a pedagógusok vannak a gyerekekért, és igyekeznek mindent megtenni azért, hogy a megfelelő körülményeket előteremtsék számukra. Különleges ez az óvoda, mert a szülők is egyenrangú partnereik a pedagógusoknak. „A családok is fontosnak tartják a szoros együttműködést az intézménnyel. Az együttműködést sokrétűnek nevezik, és mindenki talál maga számára megfelelőt.” (Rebicsek, 2003:56) Elismerik munkájuk jelentőségét és filozófiájuk, értékrendszerük által vezérelt munkájuk eredményességét.

„Amikor egy ember világra jön, azzal együtt jogot kap minden természetes dologhoz az életben. Azt, hogy mikor, hova és hogyan születünk, nem mi döntjük el. Legtöbb sérült ember csak elfogadásra és szeretetre vágyik. Nekik is joguk van hozzá.”

(egészséges kisgyermek szülője)

Irodalomjegyzék

- Kálmán Zsófia – Könczei György: A Taigetosztól az esélyegyenlőségig, Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
- Dr. Kálmán Zsófia: Bánatkő (Sérült gyermek a családban), Bliss Alapítvány, Keraban Könyvkiadó, Budapest, 1995.
- Csernátóni Katalin: Kultúraépítés a befogadó iskola/óvoda intézményébe. In: Csernátóni Katalin (szerk.) 2008, Gyermeki világ, világra nyitott gyermekek. Milyen világot kínálunk gyermekeinknek a „Maci” Alapítvány gyermekintézményeiben? Jászberény, 2008
- Rebicsek Katalin: Egy óvoda belső világa az inkluzív nevelés tükrében 2003. (szakdolgozat)
- Illyés Sándor: Az eszmény, a törvény, a tradíció és a feltételek a közoktatás megújulásában. In: dr. Salné Lengyel Mária (szerk.): Fejlesztő Pedagógia, Budapest, 2001/3
- Fischer Gabriella: Az integrációval kapcsolatos attitűdök kutatása. In. Gyógypedagógiai szemle 2009/4 http://prae.hu/prae/gyosze.php?menu_id=102&jid=29&jaid=416 2012. 10. 05
- Lányiné Engelmayer Ágnes – Marton Klára: Értelmi fogyatékosok szociális teljesítményeinek vizsgálata. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991.
- Vargáné Mező Lilla: Inkluzív nevelés- az integrált oktatás jogi háttere. Kézikönyv a pedagógusképző intézmények számára. SuliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., Budapest, 2006.
- Inklúziós tanterv és útmutató a magyarországi pedagógusképzés számára. Oktatási segédanyag. Budapest, 2004.
- Kézen fogva alapítvány <http://kezenfogva.hu/Adatbazis/intezmenyek/IN1443.html>
- 2005. évi LXXXVIII. törvény
- A Magyar Köztársaság Alkotmány 70/F §
- 1991. évi LXIV. törvény
- 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról
- 1998. évi XXVI. törvény

- 2/2005. (III. 1.) OM rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról
- 4/2010. (I.19.) OKM rendelet
- 2011. évi CXC törvény a nemzeti köznevelésről
- 2011. évi CXC törvény a nemzeti köznevelésről

Melléklet

1. melléklet

Kedves Válaszadó!

Mohácsi Adriennek hívnak, II. évfolyamos szociális munka szakos hallgató vagyok. Kutatásomat gyermeke óvodájában végzem, ehhez kérem szépen együttműködését.

A kérdésekre adott válaszlehetőségek közül a szám kiválasztásával válaszolhat, kivételt képez a táblázat, mert ebben az esetben a táblázatba kell „x” vagy „+” jelet tenni. Egy kérdésre csak egyetlen választ szíveskedjék adni. Ha valamelyik kérdésre több válasz is adható, úgy azt a kérdés után jelezem az Ön számára. Természetesen a válaszait titkosan kezelem, a kérdőív kitöltése pedig név és lakcím megadása nélkül zajlik.

Köszönöm, hogy segíti munkámat!

1. Az Ön neme: 1. Nő 2. Férfi

2. Az Ön életkora:

1. 20 – 25 éves
2. 26 – 30 éves
3. 31 – 35 éves
4. 36 – 45 éves

3. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége? (Kérem írjon „x” jelet a megfelelő helyre.)

	anya	apa
kevesebb, mint 8 általános		
8 általános		
szakiskola		
szakközépiskola		
gimnázium		
főiskola		
egyetem		
egyéb (kérem, írja be)		

4. Mi a foglalkozása? (Kérem, tegyen „x” jelet a megfelelő helyre.)

1. munkanélküli
2. betanított
3. alkalmazott
4. köztisztviselő, közalkalmazott
5. középszintű vezető
6. felsőszintű vezető
7. vállalkozó
8. egyéb, és pedig

5. Mióta jár gyermeke az óvodába?

1. 1 éve
2. 2 éve
3. 3 éve
4. több, még pedig

6. „Maci” óvodába járógyermeke sajátos nevelési igényű?

1. igen
2. nem

7. Mi volt az első benyomása az óvodában látott sajátos nevelési igényű gyerekekről, mikor szembesült velük?

1. Olyan, mint a többi gyermek.
2. Részben olyan, mint a többi gyermek.
3. Egyáltalán nem olyan, mint a többi gyermek.

8. Mit érzett, az óvodába járó sajátos nevelési igényű gyermek láttán?

1. Együttérzést.
2. Érdeklődést.
3. Közömbösséget.
4. Félelmet.
5. Sajnálatot.

9. Mit érez most, az óvodába járó sajátos nevelési igényű gyermekek láttán?

10. Mi jut eszébe az esélyegyenlőségről?

11. Mi a véleménye az integrált nevelésről? (Több lehetőséget is megjelölhet.)

1. Lehetőség, az elfogadás megtapasztalására.
2. Kialakul a tolerancia, mint érték.
3. A gyermekek gyakorolják a segítségnyújtást.
4. Gyermekek kötelességtudata fejlődik.
5. A sajátos nevelési igényű gyermekeknek is joga van ugyan azon iskolába járni.
6. Nincs hátránya.
7. A befogadás kockázatos, mert
8. Nem jó ötlet, mert

12. Mit tart legkiemelkedőbbnek az intézmény szakmai tevékenységében?

13. Mit tud az óvodába járó sajátos nevelési igényű gyermekek pedagógiai neveléséről?

14. Meg van-e elégedve az óvoda felvilágosításával?

1. igen
2. nem

15. Részt vesz-e közös programokon az óvodában?

1. igen
2. nem, mert

16. Összességében előnyösnek tartja-e az integrált nevelést?

1. Igen, mert
2. Nem, mert

17. Ajánlaná-e ismerősének a „Maci” Óvodát?

1. Igen, mert
2. Nem, mert

18. Milyen fogyatékosági típusba tartozó gyermeket fogadna el gyermeke csoportjába?
(Több lehetőséget is megjelölhet.)

1. hallássérült
2. mozgássérült
3. látássérült
4. értelmi fogyatékos
5. beszéd fogyatékos
6. autista
7. súlyosan-halmozottan fogyatékos

19. Lenne-e kifogása az ellen, ha fogyatékos személy költözne a szomszédjába?

1. igen, mert
2. nem

20. Egyetért-e az alábbi állításokkal? Kérem tegyen „x” jelet a megfelelő helyre.

	teljes mértékben egyetértek	inkább egyetértek	inkább nem értek egyet	egyáltalán nem értek egyet
A sajátos nevelési igényű gyermek több terhet jelent a pedagógusnak.				
A sajátos nevelési igényű gyermek hátráltatja az egészségest.				
Sajátos nevelési igényű gyermek, zavaró, ijesztő az egészséges gyermek számára.				
Az integrált nevelésben élő gyermek jobban teljesít.				
Az integrált nevelés segíti a szocializációt.				
Az integrált nevelés során az egészséges gyermekek elfogadóbbak.				
A szülőknek nem kell messzire kísérniük a gyermeket.				
Az integráció elfogadóvá, toleránssá neveli mindkét csoportba tartozó gyerekeket.				
Nagy segítséget nyújt az előítéletek leküzdéséhez				

21. Tartja-e a kapcsolatot más szülőkkel az óvodában?

1. igen, és a szülő gyermeke egészséges
2. igen, és a szülő gyermeke sajátos nevelési igényű
3. nem

22. Szíveskedjék akár pozitív, akár negatív tapasztalatát, véleményét a fenti témában, néhány mondatban megosztani velem!

Köszönöm segítségét!

2. melléklet

Szülői interjú

- Megtenné, hogy beszél nekem gyermekéről pár mondatban?

„Ami szerintem fontos és minket is váratlanul ért, hogy negyven egészséges terhességi hét után semmi jele nem volt annak, hogy Nikinek bármi problémája lenne. Újszülöttként törései voltak a jobb fel kar, jobb combcsonton és tulajdonképpen ennek az utógondozása kapcsán derült ki, hogy ő beteg. Két hónapos volt, még mindig a rehabilitációra jártunk és ott mondta nekünk a gyógytornász, hogy előzményeit tekintve, hogy törései voltak neki, két hónaposan már tudnia kellene emelni a fejét hason fekvésből és hát nem tudta. Ő ajánlotta, hogy keressünk fel egy neurológust, aki rögtön három hónaposan megállapította, már tapintásra, hogy biztos, hogy van valami izom eredetű problémája, mert, hogy tónustalanok voltak az izmai nagyon. Kétoldali csípőficammal született, amit műteni kellett, tehát nem volt elég semmilyen konzervatív kezelés. Ennek kapcsán lett izombiapszia, és ebből állapították meg az ő izombetegségét, ami a Central Myopathia. Konkrétan akkor lett diagnózisunk.”

- Niki ebből a betegségből fel tud gyógyulni, vagy maradandó?

„Maradandó, tehát igazából nem tudják, hogy mit tudnak elérni. Egyrészt annyira kevés számú, hogy konkrétan az orvosoknak nincsen tapasztalata, másrészt nagyjából megtudják jósolni, hogy ez nem egy olyan típusú izombetegség, ami folyamatosan romlik, vagy folyamatosan javul, hanem ez egyénektől függ, hogy éppen mennyit, tehát ez visszafelé semmiféleképpen nem fejlődik, nem egy izomsorvadásos jellegű, hanem valamennyire fejleszthető, de egyéntől függ, hogy kivel mit tudnak elérni.”

- És az óvodához hogy jutottak el?

„Nem is emlékszem már pontosan, valaki biztosan ajánlotta. A gyógytornászunk szerintem. Amikor még Ceglédre jártuk először gyógytornára, ott ajánlotta már akkor a gyógytornászunk, hogy ő úgy tudja, van ez a Maci óvoda, és ide felvesznek sérült gyermekeket is, akinek bármilyen fogyatéka van.”

- Előny volt, hogy itt együttnevelés folyik, vagy csak egy plusz?

„Nekem mindenféleképpen előny. Igen, mert én mindenképpen úgy gondoltam, hogy mivel Nikinek nincsen szellemi érintettsége, ő fejlődni csak úgy fog, hogy ha igazándiból

egészséges gyermekek közt van. Akkor, az játszódt le bennem, hogy hátha elkezd utánozni őket és akkor sokkal nagyobb motivációt jelent neki.”

- Ezt az állítását a többi fogyatékosági csoportba tartozó kisgyermek esetében is igaznak tartja? Tehát hogy fejlődnek, ha egészséges gyermekek közt van?

„Nem feltétlenül. Nem, nem. Én azt mondom, hogy... tehát, ez attól függ, hogy mennyire érintett, pláne szellemi sérülteknél, hogy milyen szinten érintett.”

- A szülők legkevésbé az értelmi, súlyosan-halmozottan sérült gyermekeket fogadnák el gyermekük csoportjában. Önnek mi a véleménye erről?

„Ezzel így nem értek egyet. Nekem nem probléma, ha Nikivel egy csoportban van, de egészséges gyerekek vegyék őket körül, amennyire lehet. Ugye, erre meg van a jogszabály. Ha most esetleg lenne, ilyen gyerek nem jelentene problémát, sőt úgy neveljük Nikit, nem csak azért, mert neki ilyen problémája van, hanem egyébként is, hogy igenis elfogadni bárkit, bárhogy.”

- Niki most már iskolás, ha jól tudom. Visszagondolva, hogy ítéli meg? Meg voltak a megfelelő tárgyi és személyi feltételei annak, hogy Niki fejlődjön?

„Minden tekintetben. Igen. Nekem, ez egy nagy könnyedség volt, hogy megkapta az óvodai fejlesztést, és megkapta a mozgásfejlesztést, mindent egy helyen, és nem kellett... tehát nagyon megkönnyítették a dolgomat, egyrészt mert nincs az, hogy óvoda után ide – oda szaladgálni, a gyereket fejleszteni, és az, hogy itt meg volt a konduktor hozzá, ők nének ellátták a mindenféle gondozási feladatokat. Tehát én maximálisan azt mondom, hogy itt meg volt minden, ami kellett.”

- És mit gondol kinek volt nehezebb a beilleszkedés az oviba? Önnek, vagy Nikinek?

„Nekem. Niki egy nyitott, barátságos kislány, neki idő kell, és akkor azt gondolom, 2-3 óra alatt ő meg tud emberekkel barátkozni, elsősorban felnőttekkel. A gyerekekkel most látom, hogy kezdenek olyan igazi barátságok kialakulni az iskolában. Tehát nekem, hogy biztonságban érezzem őt.”

- Niki mielőtt elkezdett ide a Maciba járni fel lett készítve arra, hogy itt ép gyermekek is lesznek?

„Konkrétan felkészítve... minket mindennap ép, egészséges gyermekek vettek körül. Környezetünkben nem volt más sérült gyermek.”

- Annak, hogy ide a Maci oviba járt Niki, valaha érezték bármiféle hátrányát gyerekek részéről?

„Nem! Soha sem! Nem tudok ilyet mondani. Megkülönböztetés sosem ért minket.”

- Ön szerint van bármi dolog, amivel az integrációt még magasabb szintre lehet ne emelni itt az óvodában?

„Szerintem nincs. Itt nem hiszem.”

- Köszönöm szépen segítségét!

„Nagyon szívesen!”